ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 575 Կ. ՊՈԼԻՍ. ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 1898 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10—22 6 ՀԷՄԱԶԻՒԼԻՒԼ 1316 10 ԼՈՒԻԼ 1314 Բ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 575

20 ՓԱՐԱՅ

Բիւզանդիոն

20 ՓԱՐԱՅ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻԶԱՆԴԻՈՆ ՓԷՋԷԹԱՆ
PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire
Directeur-Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddési, No. 23-25.
CONSTANTINOPLE

ՀԱՅՕՍԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

«بوزانتيون»
امتيجه يومى وسياسى غزته صاحب امتياز و مدير مسئولى
بوزانت كچيان
محله دار الده خانى باب عالى جاده سنده ٢٣-٢٥ نومرولى دائره ده مخصوص در

ԿԱՆԱՆՑ ԲԱԺԻՆԸ

ԱՅՐԵՐՈՒԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ԿԱՆԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Պատմական առաջին դարէն սկսեալ մինչեւ այսօր, կինը չէ գնահատուած իր արժանաւոր արդար չափով։ Պատմութեան առաջին էջին մէջ կ'հանդիպինք եւայլն, եւ պատմութենէն յետոյ կուգան բանաստեղծութիւնները եւ առակները՝ որ միշտ կինը կ'պատուարարտեն այն չարիքներուն համար որք անբեծութեան մարդկութիւնը։ Դալիլան, Պանդորն, Հէլէնը, Դանայիի աղջիկներն էլն։ Սողոմոն երբ մարդկութեան ճակատագրին ցուրտ ու պաղ իրականութիւնը կ'նետէ «Ունայնութիւն ունայնութեանց, ամենայն ինչ ընդունայն է» գոչելով, քիչ մը վարը չի խնայեր աւելի կոշտ եզանակով մ'ըսելու կնոջ համար «Մահուընէ աւելի դառն», և կ'յաւելու. «կնոջ չնորհը խաբող է և իր բարութիւնը մոլութիւն»։ և տեղ մ'ալ կ'գրէ թէ «Սիրող մարդը կ'նէ-տեւի կնոջ՝ եղի մը պէս զոր կ'տանին զոհելու»։ Եւ արդարեւ մեծ հետաքրքրութեամբ կ'փափաքէի գիտնալ Սողոմոնի թագաւորութեան օրով ապրող կիներուն կարծիքն իրենց մեծ իմաստուն արքային և զինքը չրջապատող իշխանաց մասին։

Խոսկրատ կ'յանդիմանէ կնոջ բնական չարաճճիութիւնը։ Սոկրատ «Աւետի լաւ է, կ'ըսէ, վիշապի մը հետ ապրիլ քան թէ կնոջ մը»։ և կ'աւելացնէ. «կնոջ սէրէն վախնալ պէտք է մարդուն ատելութենէն աւելի»։ Զուալօ, քիչ մ'աւելի փափկանկատ, կ'ըսէ. «կ'տեսնեմ այս սեռը մեծամասնութեամբ, կ'պաչտեմ զայն մանաւորներու մէջ»։ Ուրիշ կրօնքի մը իմաստուն պետը կ'արտաքսէ կիներն իր արքայութենէն. բայց ուզելով տեղ մը տալ անոնց, վան ալի կ'հաւատայ թէ այրերուն պէս չունչ ու հոգի ունին, և անոնց նման մարմին մը, բոլորովին անհետացնել չուզելով, քանի որ բնութեան մէջ բան մը չի կորսուիր, ուխթին մէջ կ'զրկէ անոր հոգին, այն հեղհեղմոլը և անմեղ անասունին, որ Յակոբնահապետի որդւոյն տեղը բռնեց այն վայրկենին ուր պիտի զոհուէր. նոյնպէս տեղ մը կուտայ կնոջ կէտ ձուկին մէջ, որ Յովնանը կլլեց, և պզտիկ տեղ մ'ալ տկլեաննէն, զոր Սողոմոն իբր օրինակ ներկայացուց մարդուն։

Պօղոս առաքեալն ալ կարծես մեկնաբանել ուզելով քրիստոնէական կրօնքի Պետն՝ որ կնոջ դիրքն ու վիճակն այնչափ բարձրացուց, մանաւոր յարգանք ու գորով տածելով կանանց մասին, ջանք մը կ'ընէ կնոջ ստորադասութիւնն յիշեցնելու, կարծիք մը յայտնելով՝ թէ կինը կ'պարտի այրերուն այն ամէն յարգանքները զոր այրը պարտաւոր է մատուցանել Աստուծոյ։ Եւ յետոյ խստութեամբ կ'արգելու կնոջ, իր ձայնը միացնելու քահանայի ձայնին՝ զԱստուած փառաբանելու համար։ կարծեմ ճիշտ Պօղոս առաքեալին պէս խորհած ըլլալու համար է որ մեր քահանաներէն ոմանք կ'զայրանան երբ կինջ երգի մէջ մրմունջը լսեն՝ որ կ'բարբառանայ դպիր մանուկներուն ներդաշնակութեան հետ։ Անպատեհութիւն չկայ կարծեմ կնոջ աղօթելուն մէջ, այնչափ առեն որ իր թեթեւ մրմունջը գայթակղութիւն չի պատճառեր եկեղեցական հանդիսմունքին։

Կոտրիս խօսելով կանանց մասին, կ'ըսէ. «Որչափ ձուկ կայ ծովուն մէջ, որչափ աստղ երկնամատին վրայ, նոյնքան իարէութիւն կայ կնոջ սրտին մէջ»։ Տխուր համակերպութեամբ բլօզիւ սա կարծիքն ալ պէտք է լսել. «կիներուն մէջ ընտրութիւն ընել պէտք չէ. մէկն ալ բան մը չարժեր»։

Սենեկա լատին փիլիսոփան որ այնչափ պատկառելի գործեր արտադրած է, կ'ըսէ. «Այն միակ բանն որ կրնայ կնոջ մէջ առաքինութիւն ստեղծել, տգիտութիւնն է»։ Եւ այս ամէնուն մէջէն նորէն կին մ'է՝ Տիկին Նէքէր՝ որ կնոջ նկարագիրը կ'ճանչնայ, և առաջ ճշմարիտ թերութիւնները մատնանչ ընելու համար սա տողերը կը գրէ. «Կ'ուզէ՞ք կարծիք մ'ընդունելի ընել, կիներուն գիմեցէք։ Դիւրութեամբ կ'ընդունին զան զի տգէտ են. կ'տարաճանչեն արագօրէն զան զի խօսիլ կ'սիրեն, երկարօրէն կ'պահեն խօսքնոց մէջ զան զի յամառ են»։

Կինե՛ր, մեզմէ ո՞վ կրնայ ըսել թէ Տիկին Նէքէր մեծէն չէ ուսումնասիրած իր սեռը. կ'տեսնէք թէ ամէն ազգի կին քիչ կամ շատ նոյն խառնուածքն ու նկարագիրն ունի. ճշմարիտ չէ՞ որ կարծուածէն աւելի յամառ ենք. բայց ես թերութիւն մը չեմ նկատեր յամառութիւնը կնոջ. իր ձեռնարկներուն, որոշումներուն, մտածմանց ու նպատակին հետեւիլը միակ միջոցն է հաստատ ու յամառ նկարագիր ունենալը, պայմանաւ որ լաւագոյն նպատակներու համար գործածենք զայն։ Բոլոր այրերը սակայն՝ որ կարծիք մը յայտնած են կնոջ մասին, միշտ դատած են զայն իրենց ճանչցած կամ իրենց վրաստած կիներէն։ ասոնք թուք ու մուր նետած են կնոջ ճակտին, ներկայացնելով զայն ի հարկին սատանայ կամ վիշապ, հրէշ կամ անկեալ բան մը, որ մարդկութեան իրաւունքներէն իսկ զրկուելու արժանի է։ Ի՞նչ է պատճառն այս ենթադրութեացց՝ եթէ միշտ իրենք ներշնչուած են կնոջ ազդեցութենէն, եթէ միշտ իրենց էն մեծ գործերուն քրդած են կնոջ վրայ, եթէ մեծցած են անոնց ազդեցութեան, խնամքին և դաստիարակութեան ներքեւ։

Այսօր քաղաքակրթութեան կեղծ դիմակին ներքեւ կնոջ մասին անուշուած տուէյ դաղափարները մասամբ ծածկուած են. բայց ներքնապէս կարգ մը այրերու մտածումն է թէ կինը չարժեր յարգուիլ. կինը մեծ պէտք մը չէ իր ընտանեկան կեանքին մէջ անպակաս, կնոջ համար չարժեր յոգնիլ ու աչխատիլ. աւելորդ է կնոջ համար կրթական մեծ հաստատութիւն և մտաւոր զարգացում։ Ջեմ գիտեր ինչո՞ւ այս լուիկ ու թաքուն պայքարը կնոջ դէմ։ Այսօր կարծես քաղաքակրթութենն ազատ է այդ պայքարին որ թաքուն մղուի, մինչ ասանկակ մը տարիներ առաջ տակաւին փողի ու թմրկի ձայնով կ'հռչակուէր լրագրաց միջոցաւ։ կնոջ բնազդներէն աւելի տրուած դաստիարակութիւնն է որ կը հարկադրէ գոգցես այրերուն պաչտպանութիւնը խնդրել ամէն բանի մէջ. կինը խնամքի, գուրգուրանքի պէտք ունի դրեթէ իր ամէն տարիքին մէջ, դժբախտ կ'ըլլայ եթէ քիչ յարգեն կամ քիչ սիրեն զինքն, ատոնք տկար կողմերն են կնոջ։ Ցանցանքն, ինչպես ըսի, բնազդէն աւելի տրուած դաստիարակութեանը, պզտիկ աղջիկը մեծցուցած աեեն իրեն տրուած դաղափարներուն է։ Գրեթէ ամէն կնոջ անպատճառ այրերէ կախում ունենալու պէտքն է որ այրերուն իրաւունք կուտայ չարաչար գործածելու իրենց ազատութիւնը։ Տղայական ու միամիտ երկիւղ կայ միշտ այրերուն սրտին մէջ՝ որ կինը կարենայ վիրենք գերազանցել, և քիչ բան կ'խորհին անոր յառաջդիմութեան մասին։ եթէ այնպէս չէ, խօսելով նոյն իսկ մեր վրայ, ինչո՞ւ ազգը չխորհեցաւ մինչեւ այսօր աղջկանց բարձրագոյն ուսումնարանի մը պէտքին վրայ, մինչդեռ ամէն օր կ'խորհի մանչերու կրթութեան մասին։ կիներու մտաւորական կարողութիւնները խամրեցնելու յատկոտնական ջանքը պիտի ընայ։ Մեկ կողմ ձգելէք ամէն նկատում, բայց կենսական խնդրոյ մը դառնանք. մեր աղջիկներուն թիւն հետզհետէ կ'բազմապատկի, որք զանազան պատճառներով կ'ուզեն ամուրի մնալ. ինչ պիտի ընեն եթէ բաւական դրամ չունին իրենց կանոքին մինչեւ վերջին օրն ապրելու համար. անկեալ ու խեղճուկ դիրք մը վիճակուած պիտի ըլլայ իրենց։ եթէ հարկադրուած են անպատճառ ստակ չահելու միջոց մը փնտռել, դերձակուհի մը, լուացարարուհի կամ աւելի բարձրանալով սովորական վարժուհի մը ո՞րչափ կ'յարգենք մեք դժբախտաբար։ Այս պայմաններով միշտ անկեալ պիտի մնան ուրեմն կիները. միշտ անարգուած եթէ ոտէտ ու տգեղ է, միշտ չտրուած եթէ աղքատ է, միշտ բամբասուած եթէ գեղեցիկ է, միշտ առելութիւն կնոջ դէմ եթէ տիրող հով մ'ունի։ Եւ այս ամէնուն մէջ այրերուն ճշմարիտ գոհացումը կայ կնոջ մտաւոր, բնական յատկութիւնները խամրեցուցած ըլլալու. ամէնէն զարգացած մարդը չանք մ'ունի կինը զերազանցելու, և ամէնէն անհետաքրքիրներն իսկ չատ կ'սիրեն ու կ'հետաքրքրուին Աստուածաչունչի այն տողին՝ ուր այրն է որ կ'տեղծուի առաջ, և կինն անոր կ'յաջորդէ, յատկապէս առարտաս ու գեղի միացու համար։

Ս. ՉԱՔԱՐԵԱՆ

ՀՈԼԱՆԴԱ ԵՒ ԻՐ ՆՈՐ ԹԱԳԻՒՀԻՆ

[Մարգարեական Թղթակից, Սեպտ. 14]

Պատմութեան և սահմանադրական օրինաց տեսակէտով, հոլանտացի ժողովուրդն այսօր կ'ներկայացնէ խիստ չահեկան ուսումնասիրութեան նիւթ մը, և հանրապետական օրէնսդրութիւններով միապետական գագաթի մէկ հատիկ օրինակը։ Հոլանտա է տակաւին— ինչ որ եղած է գործնականապէս 300 տարիէ ի վեր— հասարակապետութիւն մը՝ ծառանգական պետի մը վարչութեան տակ։ Հոլանտա իր մեծ առաջնորդին, Օրանժի Վիլհելմին մահուանէն ի վեր [1584], կապէս Հանրապետութիւն մ'եղած է ընդհատումներով և եղանակաւորումներով—բայց Հանրապետութիւն մը՝ որ իր գլուխն ունի Վեհապետ մը՝ յանձին ազգին հիմնադիր դիւցազնական ընտանիքին։ Մենք գիտենք Անգլիոյ մէջ թէ բոլորովին ժողովրդական օրէնսդրութիւններ ի՛նչպէս կրնան խանդավառ հաւատարմութիւն մը տածել իշխանական հին ցեղին համար։ Բայց Հոլանտա Անգլիայէն աւելի միացուցած է այդ գաղափարներն՝ որք իրարու ներհակ կ'երեւնային։ Այս պահուս իրենց թագուհւոյն ոչ միայն անձին՝ այլ նաև անոր Տան նկատմամբ Հոլանտացւոց հաւատարմութիւնն ա՛յնքան ուժգին է, որքան երբեք տեսած ենք մեք մեր երկրին մէջ։ Վիլհելմինա թագուհւոյն Յոբելեանին առթիւ մեր տեսածները, միաձայնութեան եւ անկեղծութեան մասին, չեն գերազանցեր «կեցցէ Օրանժի Տունն» ազաղակն որ այսօր կ'հնչի ամենուն, կանանց եւ մանկանց բերանները։ բայց այս հաւատարմութիւն բոլորովին ազատ է ասատական և եկեղեցական տարբերէն, որք կ'վերաբերին միայն հին միապետութեանց և զանոնք ընդօրինակել ջանացող արդի իշխանական տուներուն։ Անգլիոյ մէջ բնութիւն եղած է մեզ թագադրութեան հանդէս մը չըլլացուցել ազատական եւ կաթոլիկ դարերուն մէջ ծնունդ առած հին արարողութիւններով։ Մեր պատմութեան և ազանդութեանց մասը կ'կազմէ այս։ Բայց Հոլանտայի մէջ նոր Վեհապետի մը գահակալութիւնը չենթադրեր ո՛չ պակում, ոչ օծող իւղ, ո՛չ արքեպիսկոպոսք եւ քահանայք, ոչ պատուհիրներու թափոր, ոչ ալ մեծ զօրահանդէսներ։ Իր նախնեաց կողմէ 300 տարիէ ի վեր Պետութեան մատուցուած փայտէն ծառայութիւնները ներկայացնող դեռատի աղջկան համար ցոյց տրուած անձնուիրութիւնն ա՛յնչափ ընդհանուր է՝ ո՛րչափ կարելի է ըլլալ։ Բայց հասարակապետութեան մը թագաւորներուն կողմէ մեծ ազանդութիւն մը մատուցուած անձնուիրութիւնն է այս, և մեզ պէտք է թուի մեծ պարագ մը զոր քաղաքացիք կ'վերաբեր դիւցազնի մը։ Ազատ մը զոր քաղաքացիք կ'բարբարոսն։ Ընդհանուր գաղափարն է ազգային դրօշը պարզել, Ֆրանսական եռագոյնն հորիզոնական ձեւով և նարնջի դրօշ մը Օրանժի Տան համար։ Բայց երբեմն նարինջն առանձին կ'տեսնուի։ Աղջիկները մասնաւորապէս կ'սիրեն գոգցես նարնջագոյն հագնիլ յոտից ցգլուխ, առանց հոգ ընելու սա՛ ճշմարտութեան համար թէ ամէն դէմքի գոյն այդ տեսակ փորձի մը չի կրնար դիմանալ։ Թէ՛ մեծ և թէ փոքր քաղաքներուն դրօշակաւորումն ընդհանուր է։ Թագուհւոյն ծննդեան օրը, Ռոթէրտամի մէջ Մէօզի երկաթեայ բարձր կամուրջէն դիտուած տեսարանը խիստ փայլուն էր, ամէն մեծութեամբ հարիւրաւոր նաւեր, դրօշազարդ իւրաքէն մինչեւ ցառաւ։ Ռոթէրտամ, Լա Հէյ, Ամստերտամ—Հոլանտայի առևտրական, արքայական և ելմտական մայրաքաղաքներն—այնքան առատօրէն զարդարուած են կամարներով, դրասանդներով, դրօշներով, յատկական նշաններով, ծաղիկներով, որքան էին Լոնտոնի փողոցներն անցեալ տարուան Թափորի զծին վրայ։ Ամէնէն նշանաւոր փողոցներն, ամենափոքր գիշերդակները միևնոյն փափաքը ցոյց կուտան Օրանժի Տունն ու Հոլանտան միացնելու ժողովրդային խորհրդանշաններուն մէջ։ Մէն մի ազգաթիվ լակոտ, մէն մի նաւաստի, մէն մի գպրոցական աղջիկ կերպը գտած էր նաև ինչ մը կամ եռագոյն մը կամ կոճակ մը ցուցադրելու։ Մութ գոյն նարինջը բոլորովին յարմարգոյնը չէ նկարչի մը կամ ուիկոնոզ մը սպասուհիին տեսակետով։ Եւ կ'տեսնեմ աղջիկներ որոց փառասիրութիւնն է, եթէ կարելի ըլլայ, տանջանքի մը համբերել, իրենց երեսն հրատալ նարնջի չբերջանակի մը մէջ ցոյց տալու համար։ Բայց ամէնուն գիտցած բանն է թէ նարինջն ուժգին գոյն մ'ունի։ Քիչ գոյներ կան որ նարնջին գոյնէն աւելի աչքի զարնեն։ Մառերով հովանաւորուած ջրանցքներ՝ որոց վրայ տեղ տեղ կամուրջներ ձգուած են, երկար ծառուղիներ և մակոյկներու չարքեր ամէն փողոցի մէջ, ծագկի և դրօշի զարդարանքներու համար առատ պատեհութիւնները կ'ընծայեն։ Մարգերուն մէջ սիրելի է տեսնել հողմաղացներ՝ որ կ'դառնան իրենց զարդասպատկերներով՝ որոց վրայ կ'ծածանին ազգային դրօշն և անոր վերեւ խոշոր նարնջագոյն դրօշն, որ մինչեւ գետինը կ'տատանի։ Ո՛չ մեք Անգլիացիքս և ո՛չ մեր ազգակից Հոլանտացիները չենք հաւասարիր Ֆրանսացւոց և Իտալացւոց՝ հանրային զարդարանքներու և դրուագի արուեստին մէջ։ Բայց ա՛յլ է չօժար կարծն և ա՛յլ գոյնի բնազդական զգայունն, եւ ծննդեան տարեդարձէն ի վեր չարաճճի՛ է որ ամբողջ հոլանտացի ժողովուրդը կարծես պարագային յարմարած է — այրերը կ'կանգնեն յարեթական կամարներ, պատգամներ, հանդիսատեղիներ, և զարդարուն վրաններ. կիները ծաղիկներէն դրասանգ կ'յարդարեն և կ'չինեն նարնջէ գօտիներ, փետուրներ, վարդաձև զարդեր, և մանչերը բերանաբաց կ'նային տեսարաններուն, պատկերներուն, խաղալիքներուն, չքադրամներուն և լուսանկարներուն։ Զոքզան, սիկարներ, ձեռնոցի տուփերն և ամէն բան՝ որ կ'ծախուի՝ վկայելու համար նոր կենդանագիրը կ'կրէ։ կ'տեսնեմ թէ մանուկն հասարակութեան մտքին վրայ ամենախորին ազդեցութիւն կ'թողու։ Ուրիշ պարտ մը երեք տարիէ ի վեր կ'կրէ

ԿՎՂԱՀԱՅ ՂՎԱՑՈՒՆՉՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐԱՎԱՆԴ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՐԱՆ ԳՈՒՄԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐԱՎԱՆԴ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐԱՎԱՆԴ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ

Ամսագրի 1898-99 հրատարակութեան բաժանորդագրութեան պայմանները.

Ամսագիրը կը հրատարակուի ամէն ամսուան 1-ին եւ 15-ին։ Տարեկան բաժանորդագրութիւնը 6 ռուբլի։ Կէս տարուան 3 ռուբլի։ Առանձին համարը 60 կոպ.։ Ուսուցչական անձանց համար տարեկան 5 ռուբլի։ Ուսանողներու համար 3 ռուբլի։ Արտասահման տարեկան 7 ֆրանք։ Ամսագրի հասցէ [Ք. Տիֆլիս] Տիրոց. Դպրոցի տ. Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի եկեղեցի, Ղեկտ. Ի. Տարի 1 ռուբլի։ Ա. Տարի 5 ռուբլի։ Ե. Տարի 7½ ռուբլի։— 9. Բաժանորդագրութիւնները կ՚ընդունի Ղեկտ. Ի. Տարի 3 ռուբլի։ — 10. Ամսագրի 6 համարները կը ստանան միայն բաժանորդագրութեան վճարումէն յետոյ։ Ամսագրի հետ կապուած ամէն տեսակ նամակներ, գրութիւններ եւ փոխանակութիւններ կը խնդրուին հետեւեալ հասցէով։ Տիֆլիս, Ղեկտ. Ի. Տարի։ Ամսագրի խմբագրութիւնը կը գտնուի Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի եկեղեցի։ Ղեկտ. Ի. Տարի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐԱՎԱՆԴ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ

Ամսագրի 1898-99 հրատարակութեան բաժանորդագրութեան պայմանները.

Ամսագիրը կը հրատարակուի ամէն ամսուան 1-ին եւ 15-ին։ Տարեկան բաժանորդագրութիւնը 6 ռուբլի։ Կէս տարուան 3 ռուբլի։ Առանձին համարը 60 կոպ.։ Ուսուցչական անձանց համար տարեկան 5 ռուբլի։ Ուսանողներու համար 3 ռուբլի։ Արտասահման տարեկան 7 ֆրանք։ Ամսագրի հասցէ [Ք. Տիֆլիս] Տիրոց. Դպրոցի տ. Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի եկեղեցի, Ղեկտ. Ի. Տարի 1 ռուբլի։ Ա. Տարի 5 ռուբլի։ Ե. Տարի 7½ ռուբլի։— 9. Բաժանորդագրութիւնները կ՚ընդունի Ղեկտ. Ի. Տարի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՊԱՐՏԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԽՈՒՄԲ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

Ա. Ա. ՄԱՐԶԱԽՈՒՄԲ

Ա. Ա. ՄԱՐԶԱԽՈՒՄԲԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՎ ՆՐԱ ՀԱՐԱԿԻՑ ԴԱՐԵՑՔԸ

Գ.

Ստատոյ Նշխոյեան, ձգելով ծխամորճը, շարունակեց.

— Ես ու Մամուլը ծնունդով Ալաշկերտցի ենք, մեր հայրենի գյուղը Ալաշկերտից մի քանի վերստ հեռու է, Մուրատ գետի ափին։ Մամուլի հայրը, Ավետը, մեծ հարստության տեր մարդ էր, ունեցվածքի մեծ մասը ժառանգություն էր ստացել իր հորից, որ նույնպես հարուստ մարդ էր եղել։ Ավետը ամուսնացել էր Ալաշկերտի մեծահարուստ Գրիգորի աղջկան հետ, որ Մամուլի մայրն էր։ Ավետը ուներ մեծ տներ, հարյուրավոր անասուններ, ագարակներ, հողեր, ամբարներ, ջրաղացներ, ձիեր, կառքեր, ամեն ինչ։ Նա ապրում էր ինչպես իշխան։ Ավետը ուներ նաև մի եղբայր, որ Ալաշկերտում էր ապրում։ Նրա անունը Ստեփան էր։ Ստեփանը ամուսնացած էր, ուներ մի աղջիկ, որ Մամուլից մի տարի մեծ էր։ Ստեփանը ունեցվածքի տեր չէր, նա ապրում էր եղբոր հաշվին։ Ավետը ուներ նաև մի քույր, որ ամուսնացած էր Ալաշկերտի մեծահարուստ Մարտիրոսի որդու հետ։ Մարտիրոսը ևս ունեցվածքի տեր չէր, նա ապրում էր աներոջ հաշվին։

Ավետը ուներ մեծ տուն, որ գտնվում էր Ալաշկերտի ամենագեղեցիկ տեղում, Մուրատ գետի ափին։ Տունը ուներ մեծ պարտեզ, որ ամբողջ ծածկված էր ծաղիկներով։ Ավետը սիրում էր ծաղիկներ, նա ինքն էր պարտեզը խնամում։ Ավետը ուներ նաև մեծ ագարակ, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Ագարակում ապրում էին ագարակապանը, հովիվները, ձիապանները, կովապանները, ոչխարապանները, ընդհանրապես ագարակի բոլոր գործավորները։ Ավետը ուներ նաև մեծ ամբար, որ գտնվում էր գյուղի մեջ։ Ամբարում պահվում էին ցորենը, գարին, ալյուրը, ձեթը, գինին, բրինձը, ընդհանրապես ամեն տեսակ պաշար։ Ավետը ուներ նաև մեծ ջրաղաց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Ջրաղացում աշխատում էին ջրաղացպանը, նրա օգնականները, ալյուրը տանողները, ալյուրը բերողները։ Ավետը ուներ նաև մեծ արտեր, որ գտնվում էին գյուղի շուրջը։ Արտերում ցանում էին ցորեն, գարի, բրինձ, բամբակ, ծխախոտ, կանեփ, ընդհանրապես ամեն տեսակ հացահատիկ։ Ավետը ուներ նաև մեծ այգի, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Այգում աճում էին խնձորենիներ, տանձենիներ, սալորենիներ, ընկուզենիներ, նռնենիներ, ընդհանրապես ամեն տեսակ պտղատու ծառեր։ Ավետը ուներ նաև մեծ խոտհարք, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Խոտհարքում աճում էին խոտ, կանաչի, ընդհանրապես ամեն տեսակ կանաչի։ Ավետը ուներ նաև մեծ անտառ, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Անտառում աճում էին ծառեր, թփեր, ընդհանրապես ամեն տեսակ անտառային բույսեր։ Ավետը ուներ նաև մեծ որսատեղի, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Որսատեղում որսում էին նապաստակներ, աղվեսներ, գայլեր, արջեր, ընդհանրապես ամեն տեսակ գազաններ։ Ավետը ուներ նաև մեծ լճակ, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Լճակում բուծում էին ձկներ, ընդհանրապես ամեն տեսակ ձկներ։ Ավետը ուներ նաև մեծ մեղվանոց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Մեղվանոցում պահվում էին մեղուներ, ընդհանրապես ամեն տեսակ մեղուներ։ Ավետը ուներ նաև մեծ հավանոց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Հավանոցում պահվում էին հավեր, ընդհանրապես ամեն տեսակ հավեր։ Ավետը ուներ նաև մեծ բադանոց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Բադանոցում պահվում էին բադեր, ընդհանրապես ամեն տեսակ բադեր։ Ավետը ուներ նաև մեծ սագանոց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Սագանոցում պահվում էին սագեր, ընդհանրապես ամեն տեսակ սագեր։ Ավետը ուներ նաև մեծ հնդկահավանոց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Հնդկահավանոցում պահվում էին հնդկահավեր, ընդհանրապես ամեն տեսակ հնդկահավեր։ Ավետը ուներ նաև մեծ աղավնանոց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Աղավնանոցում պահվում էին աղավնիներ, ընդհանրապես ամեն տեսակ աղավնիներ։ Ավետը ուներ նաև մեծ ագռավանոց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Ագռավանոցում պահվում էին ագռավներ, ընդհանրապես ամեն տեսակ ագռավներ։ Ավետը ուներ նաև մեծ կաքավանոց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Կաքավանոցում պահվում էին կաքավներ, ընդհանրապես ամեն տեսակ կաքավներ։ Ավետը ուներ նաև մեծ սարեկավանոց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Սարեկավանոցում պահվում էին սարեկավներ, ընդհանրապես ամեն տեսակ սարեկավներ։ Ավետը ուներ նաև մեծ ճնճղուկանոց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Ճնճղուկանոցում պահվում էին ճնճղուկներ, ընդհանրապես ամեն տեսակ ճնճղուկներ։ Ավետը ուներ նաև մեծ ծիծեռնանոց, որ գտնվում էր գյուղից դուրս, Մուրատ գետի ափին։ Ծիծեռնանոցում պահվում էին ծիծեռնակներ, ընդհանրապես ամեն տեսակ ծիծեռնակ